

„Natuurlijke zedeleeer“.

In „Geref. Kb. Hoeksche Waard en IJsselmonde“ lezen we:

Was een mensch enkel natuurproduct, dan was het dwaas hem onkuisheid te verwijten. We zouden evengoed de poes kunnen verwijten, dat hij de muizen en de vogels niet spaart.

De zgn. natuurlijke zedeleeer is een misdadigermoraal van slappe lamelidigheid: Ik kan het niet helpen, dat ik zoo ben. Ik heb mezelf niet gemaakt. Zoo is eenmaal mijn natuur. Door zgn. neutrale dagbladen in hun feuilletons en in romans wordt die leer, overgoten met een schijn van wetenschappelijkheid en een filosofisch tintje alom verbreid, maar ze is een ondermijning van de goede zeden. Zulke lectuur moet uit onze huizen geweerd.

Die door God geschapen natuurdrijf, verzedelijkt tot geslachtsliefde, moet haar heerlijkste uiting vinden, als ze gepaard gaat met de innigste ziels-gemeenschap der liefde, en zoo zal 't vleeschelijke worden geëdeld, door den geest.

Dat laatste zal wel zóo bedoeld zijn, als Paulus het zegt: „door het Woord Gods en door het gebed“.

Niet de geest (het eene kreaatuur) adelt het vleesch (het andere kreaatuur).

Maar de schrijver bedoelt het niet anders.

Mystiek.

De I. de Wolff schrijft in „Enschede'sche Kb.“:

Uit mijn „brabantsche tijd“ heb ik nog een knipsel liggen waaruit duidelijk blijkt hoe nog altoos de van-huis-uit-heldensche mystiek in de roomsche kerk een cereplaats inneemt.

Het betreft Gemma Galgani „de maagd van Lucca“, het stille, eenvoudige meisje, dat in 1903 op 20-jarigen leeftijd is overleden en op Hemelvaartsdag j.l. door den paus is heilig verklaard.

Volgens het R.K. blad „De Tijd“ is haar leven arm aan gebeurtenissen geweest. Ze leefde teruggetrokken en eenzaam, en haar voornaamste werkzaamheid is geweest het lijden waarin volgens Rome immers een verdienende kracht is gelegen. In extatischen toestand had ze, naar genoemd blad, verkeer met Jezus en Maria en werd haar lichaam bijna volkomen uitgeput. Maar „in het smartelijkste moment der extase, als heel haar lichaam niet dan pijn was, zeide Jezus, dat haar liefde Hem genoeg was, en toonde Hij haar de zielen, die gered waren door de boetende kracht van haar lijden“.

Vier jaren heeft dit lijden geduurd. Het overviel haar elke week op Donderdagavond en eindigde op Vrijdagmiddag om drie uur (het oogenblik van Christus' sterven). Totdat ze, geheel uitgeput op haar sterfbed fluisterde: „Nu is het echt waar, dat ik niet meer kan; Jezus, ik beveel U mijn arme ziel aan“.

Uit de „Nieuwe Tilburgsche Crt.“ citeert de de Wolff het volgende relaas:

„'t Was avond (Donderdag, vooravond van 't feest van het Allerheiligste Hart van Jezus). Eensklaps, spoediger dan anders, overviel mij een groote smart over al mijn zonden. Zoo hevig was die droefheid, dat ik nooit iets dergelijks gevoeld heb. Dat lijden bracht mij, zou ik haast zeggen, op den rand van het graf. Al de vermogens mijner ziel waren op één punt gericht. Mijn verstand wist niet anders dan mijne zonden, beleedigen van God. Mijn geheugen herinnerde zich alleen het kwaad, dat ik gedaan heb, en al de smarten, die Jezus geleden heeft om mij te redden. Mijn wil verfoeide mijne boosheid en was bereid alles ter uitboeting te lijden. Een zwerm gedachten verdrong zich in mijne geest: gedachten van berouw, liefde, vrees, hoop en troost.“

Op die stemming volgde spoedig de extase en ik bevond mij in tegenwoordigheid mijner hemelsche Moeder. Aan hare rechterzijde stond mijn engelbewaarder, en voor den eersten keer beval deze mij een akte van berouw te bidden. Toen ik geëindigd had, zeide Maria tot mij: Dochter, in naam van Jezus: al uwe zonden zijn u vergeven. — Daarop voegde zij er aan toe: Jezus, mijn Zoon, bemint u zeer. Hij wil u eene groote genade geven; zult gij u die waardig weten te maken? — Ellendig als ik ben, wist ik niet wat te antwoorden. Zij ging voort: Ik zal uwe moeder zijn; zult gij u eene goede dochter toonen? — Zij sloeg haren mantel open en bedekte mij er mede. Op dat oogenblik verscheen Jezus. Al zijne wonden waren open; daar vloeide echter geen bloed uit, maar vlammen van vuur sloegen daaruit op. Een oogenblik raakten die vlammen mijne handen, voeten en mijn haart aan. Ik voelde, dat ik stierf, en ik zou gevallen zijn, maar Moeder ondersteunde mij en hield mij onder de beschutting van haren mantel. Verscheidene uren bracht ik in dien toestand door. Toen kuste mijn lief Moedertje mij op het voorhoofd en alles verdween. Ik vond mij zelve terug op den grond knielend, en ik voelde nog een hevige pijn in mijne handen en voeten en aan mijn hart. Ik stond op om naar bed te gaan en toen bemerkte ik, dat er bloed vloeide op de plaatsen waar ik pijn had. Ik verbond, zoo goed en zoo kwaad als het ging, die wonden en door mijn engelbewaarder geholpen kon ik mij te bed begeven. Met groote moeite stond ik den volgenden morgen op en ging ik naar de kerk om ter communie te gaan. Ik had een paar handschoenen aangetrokken om mijne handen te verbergen. Nauwelijks kon ik mij staande houden en ieder oogenblik dacht ik, dat ik bezweek. Die pijnen duurden tot 3 uur in den middag. 't Was het hoogfeest van het Allerheiligste Hart van Jezus.“

Da de Wolff voegt er aan toe:

Ik heb ook wel gereformeerden ontmoet, die ge-

oorspronkelijken tekst. De geleerde kan immers het beste oordeelen over den grondtekst — en de vrome persoonlijkheid is vrij in het diep en zuiver aangevoeld weergeven in zijn natuurlijke moedertaal. Zweig zegt het als geestverwant zoo scherp: „met heel de taale en stille vroomheid van zijn wezen“ werpt de jonge geleerde zich op de geweldige taak om den geheelen bijbel in het latijn en in het fransch te vertalen“. Bescheiden en human als Castello zijn eigen werk schat, zoo onmetelijk hoog stelt hij als mensch den adel der persoonlijke onafhankelijkheid. Als taalgeleerde heeft hij het bewustzijn, dat hij niet voor Calvijn onder doet.

Men ziet het: als geleerde is hij wetenschappelijk voorzichtig, als vrome is hij zeer bescheiden — maar... Calvijn is niets geleerder en niets vromer — Calvijn zij dan ook „onzeker“ en „bescheiden“.

De bescheidenheid van de moderne Schrifteritiek en de kritische vroomheid tegenover den Bijbel en de subjectivistische onzekerheid in heilige dingen schemeren hier door.

Calvijn heeft dat als 'tware „geroken“ in den persoonlijke omgang met Castello.

Eeuwen later bekennen de geestverwanten, dat tusschen deze twee mannen de diepste kloof is — de kloof tusschen moderne Schriftbeschouwing en Calvinistische belijdenis van het Schriftgezag. Tusschen de onzekere „bescheidenheid“ van den souverainen denker en de bescheiden zekerheid des geloofs is inderdaad een onoverkomelijke kloof.

Zien we nu hoe Calvijn op deze bijbelvertaling reageert.

Calvijn schrijft 11 Sept. 1542 aan Viret:

„Nu nog iets vermakkelijks van onzen Sebastiaan, iets, dat u zal doen schudden van het lachen. Eergister kwam hij bij mij en vroegde mij of ik er niet mee instemde als hij zijn vertaling van het Nieuwe Testament uitgaf. Ik antwoordde hem, dat zij nogal wat verbeteringen behoefde. Hij wilde weten waarom. Ik bewees hem uit een paar kapittels, die hij mij reeds eerder als proeve had gegeven. Hij verzekerde mij, dat hij in 't vervolg zorgvuldiger had vertaald. En toen vroeg hij mij nog eens, wat ik besliste. Ik zei, dat ik hem niet wilde verhinderen het te laten drukken, maar ik moest mijn belofte aan den drukker houden, dat ik de vertaling zou doorlezen en waar noodig corrigeren. Dit weigerde hij, maar hij bood aan om bij mij te komen en telkens een stuk voor te lezen, als ik een vast uur daarvoor bepaalde. Ik zei, dat ik dit niet kon doen, al bood hij mij honderd kronen, ik kan mij niet voor bepaalde uren verbinden om dan misschien twee uren met hem over een enkel woordje te twisten. Zoo ging hij dan weg, bedroefd naar het scheen.“

Om u te toonen welk een getrouw vertaler hij is en hoe hij, daar hij veel veranderen wil, het meeste verknoeft, wil ik u slechts dit noemen: Als er staat: De Geest Gods die bij ons woont („qui habite en nous“) (Rom. 8:11), verandert hij het in, die met ons omgaat, die dikwijls met ons verkeert („qui hante en nous“), hoewel „hanter“ in het Fransch niet wonen, maar eenvoudig dikwijls met iemand verkeerren beteekent. Zulk een schooljongensfout kan het gansche boek bederven. Ik slik echter deze domheden maar zwijgend.“

Wat Calvijn hier nog blijkbaar zag als schooljongensfout, is veel dieper geweest dan hij zelf wist. De kerk, die belijdt, dat de Geest Gods bij ons woont en de menschen, die zeggen, dat de Geest zoo eens in een uurtje der minne zich in de ziel komt te openbaren, hebben de eeuwen door een zeer diepgaande twistzaak gehad.

't Is toch wel eigenaardig, dat de aandacht van Calvijn juist op deze „fout“ is gevallen.

En 't is begrijpelijk, dat Castello niet van de correctie-Calvijn gediend was. Want het was hem geen fout, maar belijdenis van zijn religieus bewustzijn.

Dieper werd de verwijdering tusschen de twee broeders, toen Castello zijn begeerte naar het predikambt kenbaar maakte. Enkele maanden had hij gepreekt in een naburige plaats (Vandoeuvres). 't Schijnt, dat hij vooral ook het beter salaris van het predikambt begeerde. Hij had een groot gezin. Toen het verzoek werd afgewezen op aandrang van Calvijn, requesteerde hij bij den Raad om verhooging van salaris. En toen dat niet werd toegestaan, vroeg hij ontslag als rector en vertrok naar Bazel, vol verbittering tegen Calvijn.

Calvijn had zijn benoeming tot predikant tegen-gewerkt, omdat Castello bezwaar maakte tegen het Hooglied en tegen Calvijn's opvatting van „neder-gedaald ter helle“.

Ziet ge wel, zegt Zweig, men moest in alles gelijk denken met Calvijn. Zuiver geestelijke tirannie. Maar zij, die beter de geestesrichtingen kunnen onderscheiden, zeggen: hier botste Castello's humanistisch-kritische zin, zijn wetenschappelijke vrijheid, die reeds een modern-rationeel stempel draagt, tegen Calvijn's Schriftgezag. Zagen we zooveel Calvijn's verzet tegen wat later moderne religieusiteit zal heeten, nu is het een even groot kwaad: de z.g. onbevooroordeelde kritische zin van het humanisme. Om het te zeggen in de termen van de wijsbegeerte der wetidee: hier kwam Castello's humanistisch wetenschapsideaal aan den dag.

Toch zag Calvijn nog den broeder in hem. Hij schreef een Getuigenis¹⁾, zooiets als een getuigenschrift van eervol ontslag voor Castello, namens de Dienaren van de kerk van Genève, waarin Calvijn verantwoording deed van de redenen, waarom hij niet was aangewomen als predikant. Het stuk eindigt met deze woorden: „Opdat niemand zou meenen, dat er een andere grond is, waarom Sebastiaan van ons heengaat, willen wij, dat deze brief, overal waar hij komt, beschouwd worde als een verklaring.“

Van zijn leeraarsambt in de school heeft hij vrij-willig afstand gedaan. Hij heeft zich daarin steeds zoo gedragen, dat wij hem den Heiligen Dienst waardig gekeurd zouden hebben.

Dat hij desniettemin niet is aangenomen vindt zijn oorzaak niet in eenige smet op zijn levens-wandel, ook niet in een of andere verderfelijke leer over de hoofdzaken van ons geloof, maar alleen in hetgeen wij zoo juist hebben uiteengezet. (Over het Hooglied en de Nederdaling ter helle.)

Uit dit getuigenis blijkt wel duidelijk, dat Calvijn den broeder correct behandelde. En ook, dat hij zelf de draagwijdte van het verschil in uitgangspunt (het humanistisch persoonlijkheidsideaal en wetenschaps-ideaal) tegenover de belijdenis van Gods volstrekte souvereiniteit over „ziel“ en „denken“ nog niet besefte. 't Was hem nog slechts een lastig menings-verschil op ondergeschikte punten.

Aan Viret schreef Calvijn in denzelfden tijd:

„Sebastiaan is met een schrijven van ons naar u weggereisd. Had hij maar beter voor zich zelf gezorgd of was er voor ons maar een mogelijkheid om op een of andere wijze voor hem te zorgen zonder nadeel voor de kerk. Wij hadden niets tegen zijn positie in Genève, maar hij weigerde te blijven als hij geen salarisverhoging kreeg. Dat kon hij niet van den Raad verkrijgen. Het leek mij gewenscht om de reden waarom hij niet tot het predikambt was toegelaten, voor den Raad te verwijzen, maar alleen aan te duiden, dat er een hindernis was. En meteen wilde ik alle verdenking afsnijden, om zijn naam onaangetaast te laten. Ik wilde hem verschoonen. Ik had dat gaarne gedaan, hoewel ik er zelf om veroordeeld ware geworden, als hij er in toegestemd had. Op zijn verzoek werd echter de kwestie toch in den Raad behandeld, doch zonder twist. Het spijt mij des te meer, omdat ik vermoed, dat hij in de plaats waar hij heen wil, niet zal vinden wat hij zoekt.“

Zorg voor hem zoo goed als ge kunt. Hoe hij over mij oordeelt, daar bekommer ik mij niet over..... ik verdraag alles en ben er stil onder. Alleen in den engeren kring van de broeders heb ik geklaagd, dat er lieden zijn, die nu juist niet hoffelijk over mij denken en spreken.“

Deze brief van Calvijn is toch wel een sterk getuigenis, dat geen personalistische motieven hem drongen om Castello tegen te staan.

Castello echter was woedend. Via Bern keerde hij terug naar Genève en vond daar eenigen, die hem voorspraken. Geen twee maanden na zijn vertrek schreef Calvijn weer aan Viret: Ribit dringt er op aan, dat Castello aangenomen wordt. Ik zei hem, ietswat opgewonden, dat ik liever zelf wegga, dan dat men mij zou dwingen hem tegen mijn geweten toe te laten. Ribit zei: hij heeft al gepreekt in het dorp Vandoeuvres. Calvijn zei: ik was toen afwezig en wist er niets van.

Calvijn schreef verder: „Ribit scheen ook zoo over 't Hooglied te denken, hij schertste, geloof ik, toen hij er over sprak. Hij zeide, dat mijn collega's mij naar den mond praatten. Het is mij leed. Ik wou, dat er goed voor hem gezorgd kon worden en ik wou graag daaraan meehelpen. Ik ben met zijn begaafdheid en geleerdheid zeer ingenomen. Alleen wou ik, dat hij bij de begaafdheid paarde een beter oordeel en dat zijn geleerdheid door levenswijsheid werd geleid en dat het bandeloze zelfvertrouwen, dat uit de overschatting van zijn toch niet buitengewone geleerdheid voortkomt, verdween.“

En nog dezelfde maand schreef Calvijn aan Viret: „Zooals ik zei, ik wou Sebastiaan graag helpen. Het verdriet mij, want ik zie de toekomst donker in voor hem. Van zijn drukker kan hij geen groot honorarium verwachten, als hij al niet het voornemen heeft hem het bloed uit te zuigen. Denk er eens over hoe we voor hem zorgen kunnen. Ik weet, dat Sebastiaan er vast van overtuigd is, dat ik het alleen wil te zeggen hebben. Of hij terecht of ten onrechte zoo denkt, daarover zal de Heere oordeelen. Het komt mij voor, dat ik hem geen aanleiding heb gegeven. Wel heeft hij mij aanleiding gegeven om hem voor eergierig en vechtlustig te houden. Maar ik wil alleen op zijn geleerdheid en op zijn overigens in 't geheel niet slecht karakter zien.“

Alweder zien wij, dat Calvijn in persoonlijke waardeering de kloof, die hem wezenlijk scheidt en die hij wel opgemerkt had, zoo klein mogelijk zich voorstelt. Spoedig zou dit anders worden.

A. JANSE.

¹⁾ Volledig opgenomen in W. de Zwart, „Calvijn in het licht zijner brieven“, Kampen 1938, blz. 83—86.

Een advertentie in „DE REFORMATIE“ wordt door duizenden gelezen. Wilt U daaraan denken ingeval U publiciteit zoekt?